

УДК 947

**АСАБЛІВАСЦІ САЦЫЯЛЬНАГА
СТАТУСУ СТАХАНАЎЦАЎ БССР
(1935–1941 гг.)**

А. А. Субоцін

кандыдат гістарычных навук, дацэнт
Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

Дадзены артыкул прысвечаны праблеме сацыяльнага статусу стыханаўцаў БССР у гады другой і трэцяй пяцігодка. Аўтар паказвае, што стыханаўцы займалі самую высокую пазіцыю сярод грамадскіх актывістаў і перадавікоў. Стыханаўцы вызначаліся прапагандай у якасці “знатных людзей” з працоўнага асяроддзя і як новыя героі, здольныя карэнным чынам змяніць грамадства. Пры гэтым быў сфарміраваны геаізм рэспубліканскага ўзроўню, калі для мясцовых працоўных ствараліся вобразы вытворчых герояў на прыкладзе лепшых стыханаўцаў БССР.

Ключавыя словы: стыханаўскі рух, стыханаўцы, БССР, сацыяльны статус, геаізм.

Уводзіны

Адным з ключавых феноменаў савецкага грамадства, безумоўна, з’яўляецца стыханаўскі рух, што разгарнуўся ў СССР з 1935 г. і стаў вышэйшым праяўленнем працоўнага энтузіязму ва ўмовах фарсіраванай індустрыялізацыі і калектывізацыі. Актualityнасць вывучэння стыханаўскага руху заключаецца ў тым, што ён заклаў традыцыі шанавання найлепшых прадстаўнікоў вытворчай і невытворчай сфер, а таксама сфарміраваў станоўчыя прыклады для пераймання ў павышэнні прадукцыйнасці працы. Акрамя відавочных эканамічных вынікаў ў выглядзе ўкаранення новых метадаў працы, павышэння яе прадукцыйнасці і рацыянальнага выкарыстання тэхнікі стыханаўскі рух меў і шэраг сацыяльных аспектаў, сярод якіх вылучаецца такое пытанне, як фарміраванне ў асяроддзі працоўных асобнай сацыяльнай групы – стыханаўцаў. Характарыстыка дадзеных перадавікоў не толькі абумоўлена высокімі паказчыкамі працы: стыханаўцы мелі свае адметныя сацыяльныя рысы і выступалі ў якасці прывілеяванай катэгорыі грамадства, на прыкладзе якой савецкай прапагандай фарміраваўся ідэальны вобраз працоўнага чалавека.

Праблема сацыяльнага становішча стыханаўцаў СССР даследавалася пераважна ў замежнай гістарыяграфіі. Гісторыкі Заходняй Еўропы і ЗША даводзілі ідэю, што ўдзель-

нікі стыханаўскага руху з’яўляліся новай працоўнай элітай, якая выступала ў якасці апоры савецкай улады і дазволіла канчаткова сфарміраваць сталінскую палітычную і эканамічную мадэль. Адзначаныя высновы мы можам назіраць, напрыклад, у працах такіх вядомых гісторыкаў, як Л. Сігельбаум, Р. Маер, Ш. Фіцпатрык, М. Баклі [1; 2; 3; 4]. Сярод расійскіх даследчыкаў праблематыка сацыяльнага статусу стыханаўцаў пачала разглядацца ў постсавецкай гістарыяграфіі. Так, у сваёй манаграфіі гісторыкі С. П. Постнікаў і М. А. Фельдман у адносінах да стыханаўцаў ужывалі тэрмін “рабочая арыстакратыя” і вызначалі яе як вузкую прапагандысцка-сімвалічную групу рабочых, паходжанне якой было звязана больш з палітычнымі фактарамі, чым з эканамічнымі [5]. М. Г. Кедроў прааналізаваў механізмы ідэнтычнасці стыханаўцаў сельскай гаспадаркі Паўночнай Расіі і вызначыў апошніх як асобную сацыяльную катэгорыю, якая ў структуры грамадства знаходзілася на адным узроўні з калгаснай адміністрацыяй [6]. У беларускай гістарыяграфіі праблема сацыяльнага статусу стыханаўцаў БССР не знайшла свайго падрабязнага адлюстравання і ўскосна ўпаміналася ў асобных працах, прысвечаных сацыяльна-эканамічнаму развіццю БССР у гады другой і трэцяй пяцігодка.

Мэтай дадзенага артыкула з’яўляецца вызначэнне асаблівасцей сацыяльнага становішча ўдзельнікаў стыханаўскага руху ў БССР у другой палове 1930-х – пачатку 1940-х гг.

Асноўная частка

Само азначэнне “стыханавец” з’явілася ў саюзных перыядычных выданнях у верасні 1935 г., амаль адразу пасля ўсталявання вядомага рэкорда А. Стыханава на шахце “Цэнтральная–Ірміна”. Стыханаўцамі сталі называць новых перадавікоў, якія па яго прыкладзе не толькі значна перавыканалі нормы, але і ўдасканалілі працэс арганізацыі вытворчасці і выкарыстання тэхнічных магчымасцей абсталявання, заклаўшы аснову для перабудовы працы прадпрыемстваў у цэлым.

У БССР упершыню прымяненне азначэння “стыханавец” у адносінах да перадавікоў мы знаходзім у рэспубліканскіх газетах “Звязда” і “Рабочий” у пачатку кастрычніка 1935 г. Так, сярод першых стыханаўцамі названыя рабочыя Мінскага станкабудаўнічага завода імя Варашылава С. Харнас і А. Хаткоўскі, якія за кошт удасканалення тэхнікі выпрацоўкі дэталей машын выконвалі месячныя нормы

на 190% і 200% адпаведна, а таксама токары Аршанскага станкабудаўнічага завода “Красный борец” Шырко і Жванскі, што давалі выпрацоўку прадукцыі да 150% [7, с. 1; 8, с. 3]. Сярод жанчын першай стаханаўкай была названа 18-гадовая работніца Мінскай швейнай фабрыкі імя Крупскай Н. Сурдава. Яна, дзякуючы павелічэнню хуткасці свайго рабочага апарата, дабілася выканання адной вытворчай аперацыі за 100 секунд пры норме 164 секунды, што дазволіла ў цэлым выконваць дзённую норму на 140% [9, с. 3]. Далей, з разгортваннем стаханаўскага руху, прымяненне статусу “стаханавец” набывае шырокае распаўсюджванне ва ўсіх галінах прамысловасці і сельскай гаспадаркі, а яго носьбітамі становяцца тысячы рабочых і калгаснікаў рэспублікі, якія паказалі самыя высокія вынікі працы.

Рабочы ці калгаснік, атрымаўшы статус стаханаўца, пераходзіў на самую прыярытэтную пазіцыю ў шэрагу працоўных і грамадскіх актывістаў. Напрыклад, па вызначэнні Цэнтральнага савета прафесійных саюзаў Беларусі, сярод перадавікоў вытворчасці вылучаліся тры катэгорыі рабочых: ніжэйшую ступень займалі працоўныя, якія ўдзельнічалі ў сацыялістычным спаборніцтве, на сярэднім узроўні знаходзіліся ўдарнікі, і ў вышэйшую групу перадавікоў уваходзілі стаханаўцы [10, арк. 105]. Такая класіфікацыя перадавікоў вытворчасці знайшла ў выніку сваё адлюстраванне ў статыстычных матэрыялах прадпрыемстваў. Так, на Віцебскім шчачінна-шчотачным камбінаце ў справаздачы па сацыялістычным спаборніцтве за 1938 г. была дакладна вызначана колькасць рабочых па катэгорыях стаханаўцаў, ударнікаў і тых працоўных, што прымалі ўдзел у спаборніцтве [11, арк. 7].

На тое, што стаханаўцы ў шэрагу перадавікоў былі на ступень вышэйшыя за ўдарнікаў, паказвае і працэс залічэння працоўных у групу ўдзельнікаў стаханаўскага руху. Напрыклад, мясцовыя партыйныя органы восенню 1935 г. палічылі памылковымі дзеянні адміністрацыі Мінскай скургалантарэйнай фабрыкі імя Куйбышава, якая прысвойвала статус стаханаўцаў тым рабочым, што давалі звычайнае для ўдарнікаў перавыкананне нормаў [12, с. 2].

Суадносіны паміж становішчам ударнікаў і стаханаўцаў прыводзілі ў некаторых выпадках да выкарыстання першых у якасці падсобных рабочых у дапамогу ўдзельнікам стаханаўскага руху. Да стаханаўца Ю. Цэйтліна з Бабруйскага фанернага завода імя

Кірава, для прыкладу, адміністрацыя прымацавала ў якасці падсобнай работніцы найлепшую ўдарніцу прадпрыемства Полазаву [13, с. 18].

Сацыяльны статус стаханаўцаў меў ідэалагічную афарбоўку: савецкая дзяржава ставіла задачу падкрэсліць высокі прэстыж у грамадстве тых працоўных, што ўдзельнічалі ў стаханаўскім руху. Таму вельмі часта на афіцыйным узроўні і ў друку яны называліся “знатнымі людзьмі”. Напрыклад, спіс “знатных людзей” на ўзроўні рэспублікі быў складзены СНК БССР па выніках 1935 г., куды ўвайшлі піянеры стаханаўскага руху ў Беларусі: Г. і З. Скабло, С. Розенберг, М. Турэцкі, З. Мілюкоўскі, М. Гуртоўнік, А. Глушакоў, К. Ратнер, Д. Папкова і інш. [14, с. 23–24]. У газеце “Звязда” за красавік 1936 г. найлепшыя стаханаўцы лясной прамысловасці Беларусі Шэўко, Туфар, Міцкевіч былі названы “знатнымі людзьмі сплаву” [15, с. 4]. У адносінах да стаханаўцаў сельскай гаспадаркі ў грамадстве былі вызначаны такія статусы, як “знатная даярка”, “знатны свінар”, “знатная цялятніца” і іншыя [16, с. 108–109].

Азначэнне “знатныя людзі” прымянялася ў адносінах да перадавікоў вытворчасці яшчэ да разгортвання стаханаўскага руху і разглядалася ў якасці пачэснага і ганаровага статусу, якога можна было дасягнуць дзякуючы вынікам самаадданай працы, прафесійнаму майстэрству і актыўнаму ўдзелу ў грамадскай вытворчасці, што ставілася ў процівагу знаці дарэвалюцыйнага часу, якая займала прывіляванае становішча ў грамадстве, як правіла, за кошт высакароднага паходжання. Статус “знатных людзей” таксама вызначаў стаханаўцаў як працоўных, якія мелі высокі грамадскі прэстыж за праяўлены энтузіязм у пэўных галінах вытворчасці. Аднак у адрозненне ад папярэдніх па часе перадавікоў стаханаўцы вылучаліся ў грамадстве ў якасці працоўнай эліты, што знайшло сваё адлюстраванне ў імкненні дзяржавы сфарміраваць на іх прыкладзе людзей з узорнымі прафесійнымі і маральнымі якасцямі, забяспечыць іх звышвысокімі заробкамі, аказваць самыя якасныя матэрыяльныя паслугі і павысіць узровень іх культурнага развіцця.

Удзел у стаханаўскім руху адкрываў перад нікому не вядомымі раней рабочымі і калгаснікамі перспектыву стаць знакамітым людзьмі не толькі ў рэспубліцы, але і ва ўсім СССР. Разгортванне руху было адзначана з боку дзяржавы працэсам “гераізацыі” яго

ўдзельнікаў, калі атрыманыя працоўнымі на аснове высокіх вытворчых дасягненняў статусы “стаханаўцаў” ці “знатных людзей” станаўліся ў прапагандзе тоеснымі статусу герояў. Гераізм стыханаўцаў прадстаўляўся як здзяйсненне працоўных подзвігаў, што былі накіраваны на рэвалюцыйнае пераўтварэнне эканомікі і перавод яе на інтэнсіўныя тэмпы развіцця. Пры гэтым вялікая роля адводзілася практычнай значнасці такіх подзвігаў, бо яны паказвалі, як стыханаўцы праз сваю штодзённую самаадданую працу здзяйснялі важныя задачы індустрыяльнага будаўніцтва і калектывізацыі. У сувязі з гэтым першы сакратар ЦК КП(б) М. Ф. Гікала падчас прыёму ў яго 17 снежня 1935 г. стыханавак-ільнотрапальшчыц звярнуўся да іх з наступнымі словамі: “В результате вы нас учите, как нужно без особых разговоров, без шума сделать маленькое и одновременно великое дело. И мы прямо скажем людям: берите пример со стыхановцев-льноводов, стыхановцев промышленности, вот с этих передовых людей, как нужно без шума, не на словах, а на деле выполнять указания нашего великого вождя товарища Сталина” [17, арк. 28].

Як вынік стыханаўцы, акрамя таго што выступалі ў якасці найлепшых працоўных, уваходзілі ў асобную гераічную катэгорыю людзей, аб’яднаных паміж сабой здзяйсненнем подзвігаў, накіраваных на ўзмацненне палітычнага і эканамічнага становішча рэспублікі і СССР у цэлым. Гераічны вобраз стыханаўцаў разглядаўся ў грамадстве ў тым самым кантэксце, што і вобразы герояў Грамадзянскай вайны, герояў-лётчыкаў, “папанінаў”, “чалюскінцаў” і іншых. Нездарма стыханаўцы надзяляліся, напрыклад, ганаровым правам ад імя ўсіх працоўных выступаць з урачыстым словам наконт здзяйснення подзвігаў героямі авіяцыі ці напісаць ім ліст. Такі ліст, адрасаваны лётчыкам В. П. Чкалаву, Г. Ф. Байдукову і А. В. Беякову у сувязі з іх беспасадачным пералётам праз Атлантычны акіян у ліпені 1937 г., ад імя рабочых гарбарнага завода “Бальшавік” напісаў стыханавец Л. Левін. У лісце адзначалася: “Ваша адвага і гераізм натхнялі нас, рабочых, стыханаўцаў, на працоўныя подзвігі. Вы ў паветры, а мы ля станкоў змагаемся за адну і тую ж справу – за пабудову камуністычнага грамадства ў нашай прыгожай сацыялістычнай краіне” [18, с. 1]. Праз падобныя прапагандысцкія акцыі адбывалася пацвярджэнне працоўнага энтузіязму стыханаўцаў як найвышэйшага прыкладу гра-

мадскай актыўнасці і паказвалася яго сувязь з іншымі праявамі гераічных паводзін людзей.

Гераічныя вобразы стыханаўцаў фарміраваліся гаспадарнікамі і мясцовымі кіраўнікамі ўжо на ўзроўні прадпрыемства, калгаса, горада ці асобна ўзятага раёна, чым паказваліся магчымасці таго, што ў любым працоўным калектыве героем можа стаць кожны рабочы ці калгаснік, калі ён пакажа высокія тэмпы выпрацоўкі і новыя падыходы да арганізацыі вытворчай дзейнасці. Тыя ўдзельнікі стыханаўскага руху, што паказвалі найбольш выдатныя вынікі ў працэсе вытворчасці, выпрацоўвалі рэкордныя паказчыкі ці з’яўляліся яго ініцыятарамі, пераходзілі ў катэгорыю герояў рэспубліканскага ці саюзнага ўзроўню і станаўліся галоўнымі прыкладамі для ўсіх працоўных. Сярод імянаў стыханаўцаў у БССР можна назваць такія, як Ю. Цэйтлін, Р. Рушко, І. Гунько, С. Розенберг, браты Г. і З. Скабло, Л. Левін, А. Лучкоўскі, С. Харнас, Д. Папкова, С. Быкоўская, А. Семянідава, М. Дзяжурная, П. Пярцова, М. Рагоўская, М. Цыгельніцкая і іншы. Некаторыя з іх за высокія працоўныя рэкорды атрымалі ўсесаюзную вядомасць. Так, напрыклад, вытворчыя дасягненні Р. Рушко былі вызначаны ў якасці ўзору працы ў лесапільнай вытворчасці на пасяджэнні Снежанскага Пленума ЦК УКП(б) 1935 г. [19, арк. 10].

На сфарміраванасць статусу рэспубліканскіх герояў паказвае той факт, што рабочых, якія, напрыклад, вызначыліся ў кандытарскай вытворчасці, часта называлі гунькоўцамі па імені перадавіка І. Гунько [20, с. 43], а выдатнікаў працы ў лесапільнай адпаведна – рушкоўцамі – ад імені стыханаўца Р. Рушко [21, с. 3]. Так у БССР складваўся своеасаблівы гераізм рэспубліканскага ўзроўню, дзе ў рамках агульнасаюзнага руху стыханаўцаў, які ўзяў сваю назву ад яго пачынальніка А. Стыханава, узніклі свае аналагічныя статусы перадавікоў.

Пад уздзеяннем працэсу развіцця стыханаўскага руху адбываліся значныя змены ў сацыяльным становішчы тых жанчын, якія прымалі ў ім актыўны ўдзел. Гэтыя жанчыны, стаўшы стыханаўкамі, уваходзілі ў прывілеяваную катэгорыю працоўных, а іх гендарны статус у грамадстве быў адзначаны новымі сацыяльнымі ралямі герояў вытворчай сферы, якія былі замацаваны да гэтага пераважна за мужчынамі. Менавіта ў ходзе стыханаўскай кампаніі многія жанчыны атрымалі магчымасць стаць па выніках сваёй выдатнай працы знакамітымі гераінямі, імёны якіх, як мы

заўважылі вышэй, сталі вядомыя не толькі ў БССР, але і ў цэлым у Савецкім Саюзе.

Нягледзячы на тое што ў дзяржаўнай прапагандзе статус стаханаўцаў разглядаўся як пачэсны і ганаровы і атаясамліваўся з высокім сацыяльным становішчам, у працэсе разгортвання іх стаханаўскага руху назіраліся выпадкі, калі рабочыя ці калгаснікі на аснове перавыкананых норм і ўдасканаленай працы залічваліся ў стаханаўцы, але не атрымлівалі ні маральнай, ні матэрыяльнай падтрымкі з боку гаспадарнікаў. Частка кіраўнікоў прадпрыемстваў фармальна адносілася да стаханаўцаў, напрыклад, акружала іх пашанай толькі падчас пэўных святаў, грамадскіх і палітычных мерапрыемстваў. Стаханаўцы ў гэтым выпадку выкарыстоўваліся адміністрацыяй у якасці прывядзення станоўчых прыкладаў працы сваіх вытворчых адзінак для справядзачы ў дзяржаўныя органы. У астатні ж час сацыяльнае становішча перадавікоў нічым не адрознівалася ад астатніх працоўных. Напрыклад, на Віцебскім цагельным заводзе № 1 імя найлепшага стаханаўца Кубышава кіраўніцтва прадпрыемства і прафкам выкарыстоўвалі падчас урачыстасцей, узгадвалі ва ўсіх прывітальных тэлеграмах, запрашалі ў прэзідыумы розных сходаў і канферэнцый, але пры гэтым не аказвалі яму такой пашаны ў звычайныя дні, ніякім чынам не дапамагалі гэтаму рабочаму ў арганізацыі яго працы і быту [22, арк. 130]. На шэрагу іншых прадпрыемстваў Віцебска на працягу лета 1936 г. таксама склалася падобная сітуацыя: гаспадарчыя кіраўнікі ў пагоні за вялікай колькасцю ўдзельнікаў стаханаўскага руху, акружаючы ў свой час усялякай грамадскай пашанай і матэрыяльнай падтрымкай яго ініцыятараў, паступова забываліся на іх, і стаханаўцы аказваліся па сваім становішчы на адным узроўні са звычайнымі рабочымі [23, арк. 183]. Толькі ва ўрачыстыя дні ўспамінала пра сваіх стаханаўцаў адміністрацыя Мінскага дрэваапрацоўчага завода імя Молатава, у звычайныя ж дні за першую палову 1937 г. перадавікам не садзейнічалі як у арганізацыі працы, так і ў вырашэнні бытавых пытанняў [24, с. 3]. У выніку статус стаханаўцаў у такіх сітуацыях адыгрываў пэўную адмоўную ролю для яго носбітаў і ператвараўся ў складнік паказных бакоў жыцця тагачаснага грамадства. Увогуле, пры праяўленні выпадкаў фармалізму і кампанейшчыны ў разгортванні стаханаўскага руху, дзе ставілася задача колькаснага росту яго ўдзельнікаў, а не рэальнага павышэння прадукцыйнасці працы, статус стаханаўцаў, што прыпісваўся частцы працоўных, не адпавядаў

сваёй сутнасці і тым больш не мог быць акружаны грамадскай пашанай або падтрымкай матэрыяльна.

Асаблівасцю сацыяльнага статусу стаханаўцаў была яго прывязка да вытворчых дасягненняў: у тым выпадку, калі рабочы ці калгаснік не перавыконваў нормы ці не прымяняў у сваёй працы новыя вытворчыя метады, ён страчваў гэты высокі статус, а разам з ім прэстыж у працоўным калектыве і матэрыяльную падтрымку. Так, напрыклад, статус стаханаўца страціў адзін з найлепшых рабочых Віцебскага лесазавода С. Капышка, які ў жніўні 1936 г. замест ранейшых рэкордных 538 м³ лесаматэрыялаў стаў апрацоўваць толькі 75 м³ [25, с. 3]. Падобны ж выпадак адбыўся ў красавіку 1937 г. на Мінскай кандытарскай фабрыцы “Камунарка”, дзе стаханаўцам перастаў лічыцца рабочы Гайд, што ўзначальваў асобную брыгаду. Адзначаная брыгада раней пастаянна выконвала нормы на 200%, але з-за вытворчых збояў стала даваць не больш за 70% плана [24, с. 3].

Заклучэнне

Такім чынам, разгортванне стаханаўскага руху было адзначана зменамі ў сацыяльных працэсах, звязаных з узнікненнем у грамадстве асобнай катэгорыі – стаханаўцаў. Яны займалі самую высокую сацыяльную пазіцыю сярод грамадскіх актывістаў і перадавікоў вытворчасці. Стаханаўцы вызначаліся савецкай прапагандай у якасці “знатных людзей” з працоўнага асяроддзя, якія атрымалі высокі статус па выніках актыўнай вытворчай дзейнасці. Развіццё стаханаўскага руху суправаджалася моцным уздымам працэсу “гераізацыі” яго ўдзельнікаў, дзе самі стаханаўцы характарызаваліся як людзі, здольныя сваёй працай зрабіць хуткія рэвалюцыйныя змены ў эканоміцы і ў цэлым у грамадстве. Пры гэтым асобна вылучаўся гераізм рэспубліканскага ўзроўню, калі ў БССР была сфарміравана свая катэгорыя герояў, якія служылі прыкладам для мясцовых працоўных. Разам з тым на фоне значнага росту колькасці стаханаўцаў іх статус з цягам часу пачынае насіць фармальны характар, а сапраўдную грамадскую пашану і матэрыяльную падтрымку захоўваюць за сабой толькі самыя вядомыя перадавікі рэспублікі.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. *Siegelbaum, L. H.* Stakhanovism and the politics of productivity in the USSR, 1935–1941 / L. H. Siegelbaum. – Cambridge : Cambridge University Press, 1988. – 326 p.

2. *Maier, R.* Die Stachanov – Bewegung. 1935–1938. Der Stachanovismus als tragendes und verschärfendens Moment der Stalinisierung der sowjetischen Gesellschaft / R. Maier. – Stuttgart : Franz Steiner, 1990. – 441 s.
3. *Фицпатрик, Ш.* Срывайте маски!: идентичность и самозванство в России XX века / Ш. Фицпатрик. – М. : РОССПЭН : Фонд “Президент. центр Б. Н. Ельцина”, 2011. – 375 с.
4. *Buckley, M.* Mobilizing Soviet Peasants: heroines and heroes of Stalin’s fields / M. Buckley. – Lanham, Md : Rowmanand Littlefield, 2006. – 367 p.
5. *Постников, С. П.* Социокультурный облик промышленных рабочих России в 1900–1914 гг. / С. П. Постников, М. А. Фельдман. – М. : РОССПЭН, 2009. – 367 с.
6. *Кедров, Н. Г.* Лапти социализма. Политическое сознание крестьянства Русского Севера в 1930-е годы / Н. Г. Кедров. – М. : Полит. энцикл., 2013. – 280 с.
7. Стахановский метод работы – всем предприятиям республики // Рабочий. – 1935. – 5 окт. – С. 1.
8. *Р. Д.* Стаханаўцы завода імя Варашылава / Р. Д. // Звезда. – 1935. – 6 кастр. – С. 3.
9. *Клепко, М.* Стахановка швейного дела / М. Клепко // Рабочий. – 1935. – 5 окт. – С. 3.
10. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Фонд 265. Воп. 1. Спр. 4183.
11. Дзяржаўны архіў Віцебскай вобласці (ДАВВ). – Фонд 96. Воп. 5. Спр. 8.
12. *Роберман, Р.* Бальшавіцкая праверка пачалася толькі зараз / Р. Роберман // Звезда. – 1935. – 26 кастр. – С. 2.
13. У калоне перадавікоў: стханаўцы Бабруйскага фанернага завода імя Кірава : [зб. арт.]. – Мінск : Дзярж. выд-ва Беларусі, 1936. – 64 с.
14. Народна-гаспадарчы план 1936 стханаўскага года // Сацыялістычнае будаўніцтва. – 1936. – № 1–2. – С. 15–85.
15. Першамайскія падарункі стханаўцам лесасплаву і іх дзецям // Звезда. – 1936. – 24 крас. – С. 4.
16. *Кудзінаў, С.* Стаханаўскі рух у мяса-малочных саўгасах БССР / С. Кудзінаў // Сацыялістычнае будаўніцтва. – 1936. – № 1–2. – С. 107–110.
17. НАРБ. – Фонд 4п. Воп. 1. Спр. 9021.
18. *Левін, Л.* Вы ў паветры, а мы ля станкоў / Л. Левін // Звезда. – 1937. – 24 ліп. – С. 1.
19. Расійскі дзяржаўны архіў сацыяльна-палітычнай гісторыі. – Ф. 17. Воп. 2. Спр. 551.
20. Стаханаўцы “Камунаркі” : [зб.]. – Мінск : Дзярж. выд-ва Беларусі, 1936. – 64 с.
21. *Чыкун, П.* Рыгор Рушко і яго таварышы / П. Чыкун // Звезда. – 1935. – 9 снеж. – С. 3.
22. НАРБ. – Ф. 265. Воп. 1. Спр. 4238.
23. ДАВВ. – Ф. 102. Воп. 1. Спр. 364.
24. Зменшаны лік стханаўцаў // Звезда. – 1937. – 15 крас. – С. 3.
25. Адміністрацыя перастала бачыць стханаўцаў // Звезда. – 1936. – 24 жн. – С. 3.

Паступіў у рэдакцыю 16.06.2020 г.

Кантакты: subotsin@mail.ru

(Субоцін Аляксандр Аляксандравіч)

Subotsin A.A. SOCIAL STATUS OF THE STAKHANOVITES IN THE BSSR (1935–1941).

The article is devoted to the problem of social status of the Stakhanovites in the BSSR during the second and third five-year plans. The author shows that the Stakhanovites held the highest position among social activists and front-line workers. The Soviet propaganda defined the Stakhanovites as the “noblemen” of the working class and as new heroes able to change the society fundamentally. As a result, heroism at the republican level was formed, when for local workers the images of the heroes were created as the best Stakhanovites of the BSSR.

Keywords: the Stakhanov movement, the Stakhanovites, the BSSR, social status, heroism.